

Nogle Optegnelser fra et Besøg i svejtsiske Strafanstalter.

Sidste Sommer foretog jeg med Understøttelse af det Classenske Fideikommiss en Rejse til Svejts for at sætte mig ind i dette Lands Fængselsvæsen, der i flere Retninger frembyder betydelig Interesse, bl. a. fordi det ikke henhører under Republikkens Fællesanliggender, men organiseres selvstændigt af hvert Kanton for sig, kun under Overtilsyn af en for hele Landet fælles Fængselskommission. Man træffer derfor i Forhold til Landets Størrelse en usædvanlig stor Mængde Strafanstalter og andre penitentiære Institutioner, og da disse i mange Henseender frembyde betydelige Forskelligheder fra de danske Fængsler, har jeg tænkt mig, at en Beskrivelse af et Par af de mest karakteristiske af dem maatte kunne paaregne Interesse hos dette Tidsskrifts Læsere.

Da jeg havde slaaet mig ned i Neuchâtel for en tre Ugers Tid, fik jeg særlig Lejlighed til at besøge denne Bys Strafanstalt, hvis Indretning i det væsentlige skyldes de internationale Fængselskongressers mangeaarige Sekretær. Dr. Guillaume, der nu er Direktør for det statistiske Bureau i Bern, men som tidligere i en Aarrække var Direktør for nævnte Anstalt. Da denne efter min Mening giver et godt Indblik i det svejtsiske Fængselsvæsens nuværende Tilstand, skal jeg begynde med en kortfattet Beskrivelse af den.

Strafanstalten for Mænd i Neuchâtel er beliggende paa samme Skraaning som selve Byen (Bjærget Chaumont), men fjernt fra og højt over de andre Bygninger, saa at den ligger isoleret til alle Sider. Fra Fængslets Facade haves en henrivende Udsigt over hele Byen med de bagved liggende Bjerge og den smukke Sø. Fængslet er bygget for ca. 30 Aar siden af det sædvanligt i Neuchâtel til offentlige Bygninger anvendte Materiale, en for Byen særlig Slags gul Kalksten, der er særdeles køn, og som holder sig saa udmærket, at Fængslet udvendig fra ser ud, som det var nyopført, skønt det, som man sagde mig, ikke siden sin Opførelse har været underkastet nogen Reparation af Betydning.

Anstaltens Direktør, en ældre Herre, til hvem jeg efter de sædvanlige Formaliteter blev vist ind, modtog mig elskværdigt og lovede at vise mig Fængslet, naar han var færdig med et Funktionærmøde, der netop i Øjeblikket blev afholdt i Værelset ved Siden af hans Kontor. Da Døren stod aaben ind til dette Værelse, fik jeg Lejlighed til at iagttage, hvorledes et saadant Møde gik for sig. Foruden Direktøren bestod Deltagerne i Mødet af Præsten, Økonomen, der tillige er Bogholder og Kasserer, samt Overbetjenten, en ganske ung Mand. Forhandlingsemnet, hvis man overhovedet kan tale om et saadant, var meget ensformigt. Jeg hørte kun Direktøren nævne de forskellige Fangers Nummere og Overbetjenten hver Gang svare: »5 Procent, 10 Procent o. s. v.«, hvilket i Øjeblikket var mig temmelig uforstaaeligt; senere, paa vor Runde igennem Fængslet, forklarede Direktøren mig, at Fangernes Gratiale beregnedes procentvis af Indtægten af deres Arbejde, saaledes at de begyndte med 5 Procent og steg gradvis indtil 20 Procent. Det var denne Notering, man var beskæftiget med ved min Ankomst. Et saadant Funktionærmøde afholdtes én Gang om Maaneden, og paa dette drøftede man ogsaa Fangernes Opførelse og Spørgsmaalet om deres Be-

naadning, men nogen indgaaende Omtale af Fangernes forskellige moralske Standpunkt syntes ikke at finde Sted.

Efter endt Møde gik vi ind i Fængslet. Dette er bygget i Korsform. Den længste Fløj strækker sig fra Øst til Vest, er forsynet med panoptisk Korridor og indeholder i 2 Afdelinger, hver paa 2 Etager, Cellerne, af hvilke der findes 120, samt Arbejdssalene og Værkstederne. Saavel Celler som Arbejdssale og Værksteder ere af passende Størrelse, Cellerne dog maaske lidt for smaa; de ere godt oplyste og tilfredsstillende alle rimelige Krav. Deres Udstyrelse er omtrent som hos os. Der syntes at herske en god Disciplin og Orden i Fængslet, men Vedligeholdelsen af dettes Gange og Vægge lod efter mit Skøn en Del tilbage at ønske, hvorom Direktøren for øvrigt ogsaa gjorde en Bemærkning. — Den vinkelret paa Fangesløjen staaende Fløj indeholder Kontorerne, en Forsamlingsaal, hvor den øverste Fængselskommission i Svejts samles én Gang om Aaret, Skolen og Kapellet samt andre til Fængslet hørende Lokaliteter som Køkken, Bageri m. m. Saavel Kapellet som Skolen ere indrettede paa den i Cellefængsler sædvanlige Maade med særskilte Stole til hver Fange. Kapellet var vel vedligeholdt, men som alle reformerte Kirker og Kapeller overordenlig fattigt paa Udsmykning. Rundt om paa Væggene har Dr. Guillaume ladet male Navnene paa de forskellige Landes øverste Fængselsmænd; af danske Navne bemærkede jeg: Braun og Goos. — Hele Fængslet er omgivet af en Ringmur. Direktøren bemærkede, at der af og til skete Forbindelse med tidligere Fanger ved, at disse fra Højderne bag ved Fængslet kastede Breve, Tobak o. s. v. ind over Ringmuren til Fangerne. Inden for Ringmuren findes en Have, hvor der dyrkes forskellige Køkkensager, og for begge Ender af Fangesløjen er der straaelformige Spadseregaarde for Fangerne. Fra Fængslets Tag, hvor Direktøren førte mig op, haves en videre og om muligt endnu smukkere Udsigt over Byen, Søen og Jurabjærgene end nedefra. — Hele Anstalten opvarmes ved Kaloriferer

med ophedet Damp; man var vel tilfreds med deres Virksomhed. — I Façadebygningen havde bl. a. Direktøren sin Bolig, til hvilken der hørte en smuk Have, som dyrkedes ved Hjælp af Fangerne.

Anstaltens Funktionærer bestaa af Direktøren, Økonomen, der som sagt tillige er Bogholder og Kasserer, Præsten, Overbetjenten, 8 Betjente og 8 Værkmestre (contremaitres), der lede de forskellige Arbejder.

Fængslet er Mandsstrafanstalt for Kanton Neuchâtel. Det er indrettet for 120 Fanger, men indeholdt, da jeg besøgte det, kun 52. Der indsættes dels Personer, der ved de saakaldte »tribunaux de police correctionnelle« ere idømte Fængselsstraffe paa over en Maaned (»les correctionnels«), dels de virkelige Forbrydere (»les criminels«), der ved »cours d'assise« idømmes »la peine de reclusion«, hvilken Straf, der jo nærmest svarer til vort Strafarbejde, kan idømmes fra 6 Maaneder til Livstid. Nogen Forskel i Behandlingen af disse 2 Kategorier af Fanger var der dog ikke. De hensidde først i nogle Maaneder i Enkeltecelle Dag og Nat, men komme saa paa Arbejdsstuerne og Værkstederne, hvor de arbejde i Fællesskab om Dagen, medens de stadig sove i deres Celle om Natten, ligesom de ogsaa indtage deres Maaltider i Cellen. Den korteste Tid, en Fange tilbringer i denne, er 6 Maaneder, men Direktøren har Myndighed til at lade ham sidde længere, hvis han finder det fornødent. Fangerne bære en særlig Dragt, der dog ikke er saa afstikkende som den hos os brugte Fangedragt. Saavel i Cellen som paa Fællesskab beskæftiges de som Snedkere, Bødkere, Skræddere, Skomagere, Smede, Mekanikere, Bogbindere eller ved Litografi, Fletning af Rørsæder, Havarbejde, Brændehugning m. m. Alt Arbejdet drives for Fængslets egen Regning, og det er altsaa af Udbyttet heraf, at Fangen faar sine visse Procent. Han har dog ikke Lov til at bruge sin Arbejdsfortjeneste under Straffetiden undtagen til Indkøb af Materiale til, hvad han i sin Fritid har Lov til at forarbejde. Resten af Fortjene-

sten sættes i Sparekassen. Direktøren viste mig en Del i Fængslet forarbejdede Skoleborde med tilhørende Stole, paa hvilke Fængslet havde taget Patent. De syntes at være særdeles praktiske og solgtes for 24 Francs Stykket fuldt færdige.

Fangerne behandles for øvrigt efter et progressivt System, der ligner vort. Dog kunne Livstidsfanger først vente at komme ud paa betinget Benaadning efter 25 Aars Forløb, og Direktøren erklærede, at det hændte aldrig, at de bleve benaadede forinden. For Øjeblikket var der én Mand ude paa betinget Benaadning. Han havde siddet 27 Aar i Fængslet for Mord og havde altid opført sig godt, men var ikke desto mindre først sluppen ud nu.

Fangerens Forplejning bestod i Café au lait om Morgen, et mægtigt Franskrød, der bages i Fængslets eget Bageri, og som skal holde ud i 3 Dage; til Middag Suppe og »légumes«, hvorunder ogsaa henregnes Makaroni, saunt én Gang om Ugen Oksekød og én Gang Flæsk. Den Dag, jeg besøgte Køkkenet, skulde Fangerne have Flæsk; det saa godt og frisk ud. Køkkenets mægtige Gryder vare ved en særlig Mekanisme til at dreje rundt, saa at Indholdet kunde hældes ud. To Gange om Aaret, Nytaarsdag og Iste Marts (den nationale Festsdag til Minde om, at Kanton Neuchâtel den 1ste Marts 1848 blev befriet fra Preussernes Herredømme) faa Fangerne et Glas Vin, men i øvrigt ingen Forbedring i Kosten. Syge Fanger indlægges som Regel paa Hospitalerne.

De disciplinære Straffe, der anvendes over for Fangerne, ere omtrent de samme som hos os. Dog anvendes ikke korporlige Straffe. Derimod havdes en Straffecelle, hvor Fangerne indsattes for disciplinære Forseelser, og hvor de genstridige Fanger kunde hensættes, indtil de faldt til Føje. Af Møbler fandtes i denne Straffecelle kun en Potte; Vindueskarmen var besat med stumpe Jærnpigge for at forhindre Fangen i at kravle op til Vinduet, og for dette kunde der sættes store Jærnskodder, der udelukkede alt

Lys. Der var intet bestemt Maksimum for Fangernes Hensidten i denne Straffecelle; en Gang havde saaledes en Fange siddet 8 Dage og Nætter i Træk i mørk Celle, før han vilde bøje sig. Af andre Straffemidler viste Direktøren mig nogle tunge Jærnbøjler til at spænde om Fødder og Arme, men bemærkede samtidig, at de kun anvendtes yderst sjældent.

Fangerne havde Tilladelse til at modtage Besøg af deres Familie om Søndagen. Under Besøget ere de ved to Staaltraadsgittere adskilte fra de besøgende, og en Betjent overværer Samtalen.

Den ovenfor i store Træk givne Beskrivelse af Strafanstalten i Neuchâtel passer i det væsentlige paa de andre Strafanstalter, jeg besaa. Kun én af dem indtager et saadant Særstandpunkt og adskiller sig i saa mange Henseender fra de andre, at den fortjener en nærmere Omtale, nemlig den i Kanton Bern, ved den nordlige Ende af Neuchâtellersøen beliggende Strafanstalt Witzwyl. Denne Anstalt blev mig forevist af de Herrer Overinspektør for Kanton Berns Fængselsvæsen, Schaffroth, Dr. Guillaume og Anstaltens egen Direktør, O. Kellerhals paa en saa elskværdig og forekommende Maade, at jeg ikke noksom har kunnet paaskønne det. Netop i denne Tid, hvor man herhjemme er begyndt paa at anvende Fanger ved Friluftsarbejde, turde en Skildring af Witzwyl Strafanstalt have særlig Interesse. Den er nemlig en »Friluftsanstalt« i stor Stil, idet saa godt som alle Fangerne beskæftiges ved Arbejde i fri Luft paa de til Anstalten hørende vidtstrakte Arealer. Med dens Tilblivelse er det gaaet til paa følgende Maade:

Ved Regulering af Afløbet fra Bieler- og Neuchâtellersøen sank Vandet i disse Søer saa meget, at en stor Landstrækning imellem dem, der tidligere hyppigt var

oversvømmet, blev tørlagt. Da man almindeligt antog, at det indvundne Land maatte være meget frugtbart, og at det kun vilde fordre en meget ringe Dyrkning for at give et rigt Udbytte, dannede der sig hurtigt Aktieselskaber, der havde til Formaal at drive Landbrug paa disse Jorder, bl. a. det Aktieselskab, som kom i Besiddelse af Domænen Witzwyl, det Parti af den ovennævnte Landstrækning, der ligger nærmest ved Neuchâtellersøen. Det viste sig imidlertid snart, at de store Forventninger, man havde knyttet til dette Landbrug, bleve i en sørgelig Grad skuffede. Jorden viste sig for en overvejende Del at bestaa af Tørvejord, der ganske manglede de Mineralbestanddele, man troede den i Besiddelse af, og som kun ved en langvarig Dyrkning og kostbar Behandling vilde kunne komme til at give Udbytte. Følgen heraf var, at de paagældende Selskabers pekuniære Status efterhaanden blev alt andet end god.

Omtrent samtidig begyndte man i Bern at tale om Nødvendigheden af at flytte den derværende Strafanstalt og skaffe andet Arbejde til Fangerne. Hidindtil havde en Del af disse været beskæftigede med Byggearbejde paa stærkt befærdede Gader i Byen eller ved Landbrug langt borte fra Anstalten. Navnlig beklagede Byens Haandværkere sig over den Konkurrence, der paaførtes dem fra Strafanstaltens Side, og man mente, at den smukt beliggende og dyre Grund, hvorpaa denne var opført, kunde benyttes bedre til andre Formaal, saa meget mere som Salget af denne Grund vilde kunne indbringe mere end tilstrækkeligt til at købe et nyt og bedre beliggende Areal for Strafanstalten. Der opnaaedes snart Enighed om at flytte denne, men ved Afgørelsen af, hvor den ny Anstalt skulde lægges, og hvorledes den skulde indrettes, delte man sig i 2 Partier. Det ene ønskede et stort Centralfængsel, i hvilket man skulde behandle Størstedelen af de, straffede i Enkeltecelle for at kunne individualisere Behandlingen saa meget som muligt. Det andet Parti gjorde gældende, at

da de tre Fjerdedele af Fangerne vare Landarbejdere, burde man ikke drage dem bort fra Landbruget ved at lære dem et Haandværk, medens der paa den anden Side ingen Betænkelighed vilde være ved at oplære Fanger, der ikke tidligere havde beskæftiget sig med Landbrug, heri, da man muligvis derved vilde kunne modvirke den stadig stigende Tilgang til Byerne af Arbejdskraft fra Landet, idet i ethvert Fald en Del af de oplærte Fanger ogsaa efter deres Løsladelse fra Strafanstalten for Fremtiden maatte antages at ville søge deres Erhverv ved Landbrug. Som yderligere Grund til at beskæftige Fangerne paa denne Maade anførte man, at Konkurrencen med det fri Haandværk derved vilde ophøre, og at Landarbejde maatte siges at være overordentlig sundt for Folk, der vare svækkede ved Drik og andre Laster.

Denne sidste Anskuelse sejrede, og Opmærksomheden henleddes naturligt paa de ovennævnte Landstrækninger, der tilhørte Landbrugsselskabet Witzwyl, og hvis Opdyrking vilde kræve et betydeligt Arbejde, der oversteg Selskabets Kræfter. Da man vidste, at dette, hvem Ejendommen stod i over 1,800,000 Francs, var tilbøjeligt til at sælge billigt, indledede man i 1891 Underhandlinger med det desangaaende, hvilke førte til, at Staten samme Aar købte hele Domænen for 742,760 Francs. Staten havde saa meget mere Grund hertil, som det derved vilde blive den muligt at anvise de mindre Landbrugere, der ejede lignende Jorder, Maaden, hvorpaa man skulde gaa frem ved deres Opdyrking.

Hele Domænen omfatter 2400 Tønder Land, af hvilke ved Statens Overtagelse en stor Del henlaa uopdyrket eller blev benyttet til Tørvegravning. Bygningerne vare i faldefærdig Tilstand, saa at man blev nødt til at opføre helt nye Bygninger, hvilket for saa vidt var heldigt, som man derved blev i Stand til at indrette dem ganske efter eget Ønske.

I den siden da forløbne Tid er et mægtigt Arbejde

blevet udrettet af Direktør eller, som han selv kalder sig, Forvalter Kellerhals udelukkende ved Hjælp af Fanger.

Hvad først Bygningerne angaar, da ligger Hovedbygningen, den saakaldte Lindenhof, omtrent midt i Terrainet. Det er en vel vedligeholdt Bygning, der indeholder Arbejdsale for de Fanger, der ikke beskæftiges ude, samt Celler, hvori Fangerne sove om Natten, endvidere Køkken, Bageri, Skole, Kapel o. s. v. Her har Forvalteren sin Bolig, hvorfra han kan oversé hele det vidtstrakte Terrain, og ved Siden af Hovedbygningen ligger der store Stalde og Lader. Spredt over hele Terrainet findes endvidere saakaldte Filialer, der hver har sit særlige Navn (Nuszhof, Neuhof o. s. v.) og som foruden Bolig for en Betjent og et Par Fanger ogsaa omfatter store Lader og Stalde.

Med Hensyn til Jordens Opdyrkning er man gaaet frem paa følgende Maade:

Først var det nødvendigt at foretage en fuldstændig Dræning og Kanalisering af hele Terrainet. Landbrugsselskabet havde ganske vist givet over 90,000 Francs ud her til, og Kanalerne vare i Almindelighed godt projekterede, men de vare daarligt anlagte og slet ikke vedligeholdte. Nu er derimod Kanaliseringen gennemført paa en fuldstændig tilfredsstillende Maade.

Man har derpaa maattet anlægge Veje over hele det vidtstrakte Terrain, hvilket paa Grund af den bløde Jordbund har været forbundet med stor Vanskelighed. De nuværende Veje ere dog efter Omstændighederne særdeles gode og vel vedligeholdte.

Af Jord, der egner sig til Tørveskæring, havde Witzwyl endnu i 1896 over 1000 Tønder Land. Den Fremgangsmaade, man stadig anvender, er nu den, at man efter først at have gravet Tørv i et Par Aar, gøder Jorden med Kainit og Thomasslagge samt almindelig Staldgødning og derefter tilsaar den med Havre, der at dømme efter de Marker, jeg saa, trives usædvanlig godt. I det paafølgende Aar lægges der Kartofler i Jorden for at rense den, og

endelig tilsaas den med Græs. Store Strækninger, der før henlaa som Mosejord, ere nu forvandlede til de prægtigste Græsgange, og Kvæget og Hestene, der græsse paa dem, ere af en sjældent smuk og kraftfuld Race. For at danne et Læbælte mod den skarpe Vind fra Søen har man plantet Træer, der allerede nu danne en lille Skov, og inden for denne tumle Hestene og Kvæget sig i fuldstændig Frihed paa Græsgangene. Alt hvad der avles af Korn og Hø, medgaar til Underhold af Anstaltens Besætninger af forskellige Kreaturer, og Kartopperne, hvis Størrelse var ligefrem kæmpemæssig, anvendes til Spritfabrikation. Dels herved og dels ved Salg af Kreaturer har Anstalten sin Fortjeneste.

For at skaffe sig en god Kvægbestand begyndte man med selv at opdrætte en Mængde Spædekulve, og disse danne endnu Fundamentet for Anstaltens Besætning. Kun af og til har man været nødt til at købe en Tyr. Den 31. December 1898 bestod Anstaltens forskellige Besætninger af 307 Stk. Hornkvæg, 27 Heste, 60 Svin og 290 Faar. Disse sidste drives ud paa de mindre frugtbare Græsgange og sælges, naar de ere godt fedede.

Takket vare Forvalter Kellerhals's Elskværdighed fik jeg Lejlighed til at besøge hele Terrainet, idet han kørte mig rundt og viste mig de forskellige Drifter og Bygninger, af hvilke navnlig Laderne og Staldene vare meget interessante. Overalt herskede der den smukkeste Orden.

At Anstaltens Drift i ethvert Fald efterhaanden vil komme til at betale sig udmærket, fremgaar af en Sammenligning af Regnskaberne i de to Aarsberetninger — for 1897 og 1898 — man gav mig. Det første Aar var Indtægten af Landbruget 51581 Fr. 34 Ctm., og det næste Aar var samme Indtægt stegen til 72729 Fr. 61 Ctm.

Af Fanger indeholdt Anstalten, da jeg besøgte den, 104 Mand, af hvilke som sagt Størstedelen beskæftigedes med Landbrugsarbejde. Et begrænset Antal var dog sys-selsat paa Arbejdssalene med Skomageri, Skrædderi o. s. v.,

men alt, hvad de forarbejdede, medgik til Anstaltens eget Brug.

Det er kun første Gang til Strafarbejde dømte Personer, der indsættes i Witzwyl Strafanstalt, og kun for en Straffetid af indtil 3 Aar. De tilbringe de første 3 Maaneder i Celle og komme saa ud til Arbejde i Fællesskab om Dagen, men tilbringe stadig Natten i Enkeltecelle. Naar den halve Straffetid er udstaaet, rykke de op i 2. Klasse, hvor deres Fortjeneste er større, og hvor de ikke stadig arbejde under Opsyn, ligesom de ogsaa foretrækkes til de mere betroede Poster, saasom ved Arbejde i Køkkenet, Staldene o. s. v. Paa Straffens 3die Stadium avancere de til at komme ud paa Filialerne, hvor de hø sammen med Bestyreren og næsten behandles som frie Arbejdere. I det hele taget syntes Fangebehandlingen at gaa ud paa at hæve Fangernes Selvagtelse ved at vise dem saa megen Tillid som muligt, saa længe de ikke misbrugte den. Af Straffe anvendtes Straffecellen, Nedsættelse i Klasse og Berøvelse af Tilladelsen til at arbejde i Marken. Navnlig den sidste Straf var efter Forvalterens Sigende meget virksom. Kosten var den samme som i Neuchâtel Strafanstalt. De 3 Maaneder, Fangerne sidde i Enkeltecelle, skulle efter Reglementet bl. a. bruges til, at Anstaltens Funktionærer skulle lære dem at kende, men Forvalteren forsikrede mig, at han først lærte dem rigtig at kende, naar de kom ud til Arbejde i Marken, og paa min Bemærkning, at dette Arbejde i Fællesskab dog rummede en Fare for, at Fangerne kunde gøre slette Bekendtskaber, svarede han mig, at det fik de ikke Tid til, da de i hele Arbejdstiden uafbrudt vare beskæftigede med haardt Arbejde og efter denne bleve lukkede ind hver i sin Celle. Og at der er blevet arbejdet og maa arbejdes haardt, det viser noksom det Resultat, der er opnaaet ved Hjælp af de forholdsviis faa Fangers Arbejdskraft. Det maa jo heller ikke glemmes, at man har søgt at udelukke de værste Elementer ved kun paa denne Strafanstalt at indsætte de

første Gang til Strafarbejde dømte Personer. Disse bestaa for øvrigt ligesom i Neuchâtel's Strafanstalt baade af »correctionnels« og »criminels«.

Hvilken Mening man nu end maatte have om denne Behandlings Overensstemmelse med de almindelig anerkendte penitentiære Principper, saa maa dog saa meget indrømmes, naar man har sét disse Mennesker ved deres Arbejde, at de i ethvert Fald legemlig sét have udmærket godt deraf. Det var en Fornøjelse at se dem solbrændte og sunde i Modsætning til den blege og gustne Ansigtfarve, som Fanger, der have været underkastede længere Tids Indespærring, altid faa. Ligeledes var det en Fornøjelse at sé den Iver, hvormed Arbejdet gik fra Haanden. De arbejdede i Kolonner, hver under Anførsel af en Betjent, hvis Dragt var saa lidt forskellig fra Fangernes, at det ved første Øjekast var vanskeligt at udpege ham iblandt Fangerne.

At Undvigelser ikke kunne undgaas i en Anstalt, hvor man overlader Fangerne saa stor relativ Frihed som i Witzwyl, er let forstaaeligt. I det sidste Aar vare 6 Fanger undvegne. De 4 var dog allerede paagrebne Dagen efter. De straffedes saa med Caehot og have ikke senere forsøgt at undvige. Til Anstalten knytter sig endelig en Koloni, hvortil løsladte Fanger tyede, hvem man saa forsynede med Arbejde paa samme Maade som Anstaltens Fanger.

Witzwyl var ubetinget den interessanteste Strafanstalt, jeg besaa, og det er umuligt ikke at yde Forvalter Kellerhals sin Anerkendelse for det store og beundringsværdige Arbejde, der her under hans Ledelse er foretaget i de senere Aar, og hvorved betydelige Landstrækninger, der før henlaa uopdyrkede, nu ere bragte til at give rigt Udbytte.

Af de andre Anstalter, jeg besøgte, skal jeg til Slutning med et Par Ord omtale Strafanstalten i Lausanne samt »l'Evêché« i Genève.

Førstnævnte Anstalt indeholder baade Mænd og Kvinder i 2 adskilte Fløje. Den er gammel og upraktisk og skal snart rives ned. Cellerne vare meget smaa og forsynede med smaa Vinduer, saa at det, som Direktøren sagde, næsten var umuligt at lade Fangerne afsone deres Straf i Celle. Celledørene gaa ud til Arbejdssalene, der ere lange og smalle. Kosten og Fangebehandlingen er den samme som i Neuchâtel. I Anstalten hensad 150 Mænd og 14 Kvinder. De indsættes fra 100 Dage indtil Livstid (baade »correctionnels» og »criminel») og behandles i Fællesskab undtagen de første 6 Maaneder. Recidivister behandles saa vidt muligt hele Tiden i Celle. Af særlige Arbejder bemærkede jeg nogle meget durable Maatter, der fabrikeredes af smaa Læderstykker af Form som et Ottetal, der blev skaaret ud ved Hjælp af en særlig dertil indrettet Maskine, og som saa samledes til en Maatte. En Afdeling af Fængslet er indrettet som en lille Klædefabrik. Ulden kommer ind filtret og uren, behandles derefter i forskellige Maskiner og gaar ud af Anstalten som Klæde. Anstalten har et stort Vadskeri. Skønt den som ovennævnt ogsaa indeholder Kvinder, besørger dog hele Vadsken saavel som Tjenesten i Køkkenet af mandlige Fanger. — I en afsides liggende Celle, der var meget lille og forsynet med et meget lille, dybtliggende Vindue, sad en Livstidsfange. Han havde været i Anstalten i 16 Aar og var nu sindssyg. Han havde i sin Tid myrdet 3 Personer. Hele Cellen havde han bemalet med forskellige Sentenser og Tegninger, men han bestilte for øvrigt intet og forlød aldrig sin Celle. Man opfordrede ham hver Dag til at gaa Gaardtur, men han var aldrig at formaa dertil. Det var flere Gange forsøgt at faa ham ind paa en Sindssygeanstalt, men stadig forgæves. Ved at sé ham kom jeg til at tænke paa, at den livsvarige Tugthusstraf i visse Tilfælde kan være strengere end Dødsstraffen. — Fængslet er meget højt beliggende, og fra dets Altan har man en herlig Ud-

sigt til snekkede Bjerge paa den modsatte Bred af Genfersøen.

»L'Évêché« i Genève er et gammelt Fængsel, der oprindelig har været Arresthus, saaledes at der sad Kvinder i en Fløj, Børn i Midten og Mænd i den modsatte Fløj. Siden 1865 har det været benyttet som Mandstrafanstalt for Kanton Genève. Det indeholdt ca. 50 Fanger, der behandlede i det væsentlige paa samme Maade som i Neuchâtel. Cellerne vende ud til høje panoptiske Korridorer, og Gangene foran Celledørene vare forsynede med Staaltraadsgitter. Hele Anstalten var vel vedligeholdt, og skønt Fængslet ligger i den gamle, tætbebyggede Del af Genève, var Luften inde i det overalt udmærket god, og Direktøren bemærkede, at efter Statistikken var Dødeligheden mindre i Strafanstalten end i Byen. Undvigelses kendes ikke; Fængslet er omgivet af en høj Ringmur, i hvis øverste Kant der er indmuret Glasskaar. Fangerne beskæftiges særlig ved Forfærdigelse af alle Slags Tøjsko og Støvler, ved Suedkeri, Bogbinderi samt ved Æskefabrikation, der foregik ved Hjælp af en Maskine, man havde faaet fra Stuttgart. — Af celebre Fanger indeholder denne Strafanstalt som bekendt Kejsrerinden af Østrigs Morder, Luheni. Han sad i en lys og god Celle og var beskæftiget med Syning af Tøjsko. Han var rødhaaret og fregnet og lignede alt andet end en Italiener. Paa hans Opførsel havde man intet at udsætte.*) Han havde siddet 7 Maaneder i Celle og skulde foreløbig sidde der 5 Maaneder til, da man var bange for, at han skulde udbrede anarkistiske Idéer paa Fællessalene, hvor der netop da hensad flere anarkistiske Fanger.

Christianshavns Strafanstalt, den 23. Febr. 1900.

Adolf Goos.

*) Som bekendt har L. nu for kort Tid siden gjort sig skyldig i et Mordforsøg mod Fængselsdirektøren, Red.